

At Congregation Ahavath Torah
Englewood, New Jersey

Weekly Parasha Insights

Chukat 5776

Harav Shmuel Goldin, Chief Rabbi
Rabbi Chaim Poupko, Associate Rabbi
Rabbi Morty Kuessous, Assistant Rabbi

Published by: Raphael Benaroya

Parasha Discussion

By: Rabbi Mordechai Gershon (Yeshivat Lev HaTorah, Ramat Beit Shemesh)

Bad Vision and Good Vision – The Power of Ayin Tova

In what seems to be a continuing pattern of the last few of parashiyot, at the end of this week's parasha we find a group of people who once again approach Moshe with complaints about the food. "And the people spoke against G-d and Moshe saying 'why have you taken us up from Egypt to die in the desert, for there is no bread and there is no water and we are disgusted with this indigestible bread.'" (Shemot 21:5) This people, who the Ohr HaChayim HaKadosh explains (based on the Midrash Bamidbar Rabbah) were originally part of the group who had complained throughout their desert sojourn and were destined to perish before the nation would enter the Land of Israel. However, in great mercy, Hashem annulled this decree and determined that the remnants of this group who were still alive at this point would not die, but would rather merit to enter the land. Yet, this would not occur for many of them, who once again failed to appreciate Hashem's nurturing care and complained about their accommodations in the desert.

What exactly was their complaint? Quoting the Talmud (Yoma 75b), Rashi explains that the people observed an interesting fact about the heavenly food called the *mon*, which they then turned into a grievance against Hashem. Unlike regular food, the *mon*, which miraculously could satisfy any taste that one desired, was purely nutritional and produced no waste. Therefore, it was unnecessary for anyone to use the restroom during all of the decades that the Jewish people traveled through the desert. Although this was an obvious miracle within a miracle (the heavenly food appearing every day except for Shabbat and the complete absorption of the food into one's body), the people who complained focused on the unnatural nature of the food and declared "how is it possible for a creation to ingest food and not have a need to rid himself from its waste?" They then accused Hashem of giving them food that would actually be harmful to their health and cause them to die.

The result of this complaint was that a plague of venomous snakes overtook those who complained and began to attack the slanderers. Rashi explains that this consequence was doubly measure for measure. The snakes that attacked the people were symbolic of the primordial snake in the Garden of Eden, called the *nachash*. The very first sin performed in history was not that Adam and Eve ate from the fruit of the tree of knowledge of good and evil. It was actually the evil speech of the *nachash*, who deceitfully convinced Eve that the reason why Hashem didn't want her and Adam to eat from the fruit was because doing so would enlighten them with divine knowledge and enable them to be equals with Hashem. This untrue claim was a form of *lashon hara* against G-d. (It should be noted that evil speech is prohibited even when it *is* true as well.) Since the *nachash* was guilty of evil speech, it was a pack of snakes who brought about the demise of those in the desert who were also guilty of evil speech against G-d. Furthermore, part of the curse that the snake received after enticing Eve to eat from the fruit was that it would eat the dust of the earth, which always has the same taste. It is, therefore, appropriate that the snake should attack those who complained about the *mon*, which had the taste of any food that one desired!

Several lessons emerge from these explanations. First and foremost, the attribute of ingratitude is not only poor etiquette and unpleasant, but it can bring about harmful outcomes. When one looks at the world with an *ayin ra* (literally an evil eye), meaning that he sees the bad in every scenario, he is transformed into a negative person and will inevitably fail to see the blessings in his life as he focuses on what is wrong and complains. His failure to see G-d's kindnesses not only makes him bitter, but can inhibit him from receiving future divine compassion and chessed. Furthermore, it is such a shame that this type of person will never find genuine happiness! The late dean of Yeshivat Torah Vodaath, Rav Avrohom Pam, of blessed memory, once sharply remarked that **"the city of happiness lives in the state of mind."** How true this statement is!

The next lesson is that our thoughts not only influence our attitude, but also bring us to act. The people focused on what was wrong and were moved to complain again about Hashem's gifts to them, even though they witnessed the sad outcome of those who did the same previously. Their negativity literally blinded their ability to think clearly and gave them poor judgement. One must think very carefully before he speaks and should not allow his emotions to determine his words and actions.

Finally, one must always be very careful with the words that leave his or her mouth. Lashon hara is a very destructive force that awakens heavenly judgement against the speaker and listener. It goes without saying that the subject is harmed as a result of the lashon hara was well. Evil speech is not only when one shares derogatory information about someone with others, but it is also when the speech is not inherently negative information about the person, but can cause monetary or social harm to the subject. Our sages tell us that one of the greatest things that we can do to foster Jewish unity, increase love among our people, protect ourselves from strict judgement, and merit Hashem's blessings is to carefully monitor and guard our mouth from lashon hara. As a result of our *ayin tova* (good eye) and positive speech, may we merit to always live in the "city of happiness" and be the recipients of Hashem's abundant berachot.

מאורות בפרשה (רפאל בן-ארוי'ה)

**"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום
אשר לא עלה עליה על" (וי"ט ב')**

זאת חקת התורה: כתב רש"י "שהשטן ואומות העולם מוני' את ישראל וכו' לפיכך כתב בה חוקה גזירה הוא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה", וצריך עיון, מאי זה תשובה לפני האומות גזירה הוא וכו' הלא שואלים טעם ושוחקים עליה? ונ"ל כי בודאי הטעם כמו שכתב רש"י לקמן (פסוק כ"ב) בשם ר' משה הדרשן "תבוא אמו ותקנח צואת בנה" שהיא (פרה אדומה) מכפרת על חטא העגל. אבל קשה ע"פ מה שכתב רמב"ן בפי' כי תשא כי לא מתו אלא רק ג' אלף, כי אחרים חטאו רק במחשבה ולא בפועל, כי הי' דעתם לעשות ולבסוף לא הוציאו מחשבתם אל הפועל. מכאן שאם כבר מתו מיד בעשית העגל שלשת אלפים מבני ישראל, אם כך, מה צריכנו בניי לעוד לכפרה? אלא דלהנ"ל אמר שם כי לא מתו אלא רק אלו שעבדו בפועל, אבל אלו שלא עבדו בפועל צריכים כפרה על שחטאו במחשבה ולא נעשו. דע שבעבודה זרה מענשים גם על המחשבה אפילו בלי מעשה. והשתא אתי שפיר, דאומות העולם יודעים הטעם כדי לכפר על העגל. אבל קשה להם הלא כבר מתו החוטאים? והתירוץ "גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה", הכונה שעל עבירה של עבודה זרה גזירה היא שאין לך רשות אפי' להרהר וצריכה כפרה על הרהור ע"ז שהרהרו (כתב סופר).

**"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום
אשר לא עלה עליה על" (י"ט ב')**

רש"י כתב בפרה אדומה ששטן ואומות העולם מונים את ישראל לומר מה טעם יש בה, לפיכך כתיב בה חוקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה.. וקשה, אם יש טעם למצוה זאת (כפי אומר רש"י שהיא כפרה על חטא העגל) למה אין אומרים להם? גם מאי צריך כ"כ לאומות העולם לשאול דווקא טעם? ודווקא בזה? גם אם באמת אין אנו יודעים טעם מה צריך הכתוב לכתוב לזה חוקה, לומר חוקה חקתי כו', הא בלאו הכי לא נשיב להם טעם, כיון שאין אנו יודעים הטעם? רק הענין, דהנה יש ג"כ בפרה אדומה טעמים, שאמרו חז"ל "תבוא אמו ותקנח צואת בנה". ועוד טעמים שישראל מבינים, רק ית"ש צוה אותנו שלא לומר להם שום טעם, כדי שאם יקטרג השטן ושירי האומות עלינו שלא להטיב לנו, כי אין לנו זכות על פי הדין, יאמר להם ית"ש, א"כ אטיב להם בלא טעם כלל הלא הם שומרים החוקים שלי, ואין שואלין טעם כלל. וא"כ המשפט הוא להטיב להם. וזהו שאמר "כי חק לישראל" שהם שומרים החוקים שלי ג"כ בלא טעם כלל, ועל ידי זה "משפט לאלקי יעקב" להטיב להם ג"כ בלא טעם מדה כנגד מדה. ויש לפרש בזה דברי הפייטן "באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חק ומשפט, וצדקינו במשפט המלך המשפט", פי' על ידי שתגיד ליעקב 'בשביל יעקב' ששומרים חק ומשפט בלי טעם, כן צדקם במשפט, לשמרם (זרע קודש).

"זאת חקת התורה" (י"ט ב')

כאן כתיב "זאת חקת התורה" ולקמן (פסוק י"ד) כתיב "זאת התורה", ללמד שבתחלת לימוד התורה הוא כעין חוקה - ללא טעם. מבלי להרגיש מתיקותה והבנת התורה. כך לאחר שמתגנע בתורה הוא זוכה לטעום ממתקותה ולהגיע להבנה בתורה וטעמיה.

מוסיף ה"בית ישראל": "בפרשה זו של טהרה כתוב "זאת חקת התורה" ולהלן כתיב "זאת התורה" ללמדך בא שכדי לזכות לתורה צריך שתהא מקודם טהרה, שכאשר אדם אינו בטהרה אינו יכול להגיע לידי תורה. ועוד מצאנו בגמרא (ברכות ס"ג): "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה". והכונה צריך האדם להמית את המחשבות הזרות והרעות שבו ואז יש קיום לתורתו. (ע"פ גליון המאיר תשס"ט)

ועוד - "ממית עצמו עליה" שעוקר את העצמו שלו, ומוציא כל שמץ של גאווה ונגיעה אישית ומחשבה על עצמו ואז מתקיימים בו דברי תורה.

**"ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו"
(י"ז כ"ה)**

"קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו, ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים, ויגרם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים" (כ' ח'-י"א)

מפרשים רבים העמיקו עצה לבאר חטאו של משה במי מריבה. וכל אחד ע"פ דרכו מצא פגם במעשיו. אך יתכן שמשה רק טעה בהבנת הציווי? שצריך ביאור, למה נצטווה משה לקחת את המטה שהרי באמת לא היה צריך להכות את הסלע אלא לדבר אליו? ועוד יש לדרוש למה נתיחד הפסוק לעצמו לומר "ויקח משה את המטה מלפני ד' כאשר צוהו"? משמע שתפס המטה מקום חשוב. ועוד היכן עוד מצאנו מטה עליו נאמר "לפני ד'?"

יאירו בתשובה דברי ה"מעין בית השואבה" (להרה"ג ר' שמעון שוואב זצ"ל, רב דקהל עדת ישורון, נוי יארק - עמוד שמי"ה): יש כמה קושיות בפרשה זו. חדא, יש שיטה הסוברת שחטאו היה שקראם "מורים", וקשה דכתיב שאמר לישראל "ממרים הייתם עם ד'" ולא מצינו שנענש על זה? עוד מקשים, דכתיב (פסוק י"ב) שאמר ד' להם "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" משמע שהיו (משה ואהרן) חסרים באמונתם, וקשה איזה פגם היה באמונתם במה שהכו את הסלע להוציא מימיו הלא גם לזה צריך לנס גדול? עוד קשה למה נענש אהרן והלא הוא לא הכה את הסלע?

ונבין במפסוקים בפי קרח (י"ז כ"ה-כ"ו): "ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו, ויעש משה כאשר צוה ד' אותו כן עשה". ויש לדקדק למה נאמרה ונשנית כאן "ויעש משה" "כן עשה"?

ונראה שבא הכתוב לומר שרק דבר זה עשה משה כאשר צוה אבל אח"כ היה עוד דבר שהיה לו לעשות עם מטה אהרן ולא עשה. וביאור הדבר, שהבטיח הקב"ה למשה שמטה אהרן יהיה "אות לבני מרי ותכל תלונותם מעליי" כלומר כשיראו בני מרי את המטה אז יכלה תלונתם, ובענין זה לא עשה משה כאשר נצטוה.

ולפי"ז מובנת פרשתינו, כשהתלוננו בני ישראל "תנו לנו מים" אמר ד' למשה "קח את המטה" - בה"י הידיעה - מלפני ד', פ"י מטה אהרן המונח בקודש הקדשים, שהיא המטה המיוחד להיות לאות לבני מרי, ואם תקח המטה יתקיים "ותכל תלונותם" ואח"כ "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו". ולכן כתיב "ויקח משה את המטה מלפני ד'" שהרי מטה אהרן היה למשמרת לפני ד' כמו שכתוב לעיל, ולקחו "כאשר צוהו" שרק הלקיחה היתה כמו שנצטוה, אבל אח"כ הכה את הסלע עם המטה מה שלא צוהו הקב"ה.

ומבוארים דברי המפרשים שנענש על שקראם "מורים", לא מפני עצם השם גנאי שאינו ראוי לאומרו, אלא משום שאחר שלקח המטה לא היה לו לחשוב שעדיין הם בבחינת "בני מרי". והיה לו להאמין בהבטחת ד' ש"ותכל תלונותם מעליי" ובכן מתישב מה שנחשב זה כחסרון באמונה. וזהו גם פירוש הפסוק (האזינו ל"ב נ"א) "על אשר מעלתם ביי" שיש להבין איזה מעילה היה שם? אלא שהמטה שהיה בבית קודש הקדשים נעשה כמו כלי שרת מיוחד רק לעשות כאשר צוה ד', ולא למעול בו ע"י השתמשות אחרת. וזו הכונה לעיל כששם משה את המטה לפני העדות "ויעש משה כאשר צוה וגו' כן עשה" שרק זה עשה עם המטה כאשר צוה, ואמנם אח"כ עשה עם המטה דבר שלא נצטוה.

וגם מובן מה שהיה אהרן אשם בזה, שכיון שנעשה במטה שלו היה בכוחו למחות שלא יכה משה את הסלע.

וכן גם מבאר החזקוני וכן גם הכלי יקר שמאשר את דברי החזקוני, שהמטה שלקח היה מטה אהרן אשר הונח לפני ד' שהיה עץ יבש ללא לחלוחית והוציא פרח וציץ בדבר ד', וכך אומר הכלי יקר (שם): "קח את המטה והקהל את העדה וגו'. אם צוהו ה' לדבר אל הסלע אם כן מטה זה למה לו, שלא אמר 'קח את מטך' אלא אמר 'קח את המטה'. שמע מינה במטה ידוע הוא מדבר. ומה שאמר 'מלפני ה'" וכי מטה משה עמד לפני ה'?. ולמה קראם 'מורים' דוקא בתלונה זו. והנה במהות חטא זה באו אחת עשרה דעות זכרם מהר"י אברבנאל בספרו ושם תמצא דעות הרבה רחוקים מפשוטו ועתה הבט ימין וראה ולבך תשית לדעתך.

ותדע ותשכיל כי מצאתי בחזקוני, שמטה זה היה מטה אהרן אשר הונח לפני ה' ודבריו בלתי מתובלים כי לא פירש מה טיבו של מטה אהרן לכאן. ואני אומר שבאמת הלשון מוכיח שמטה זה היה מטה אהרן מדכתיב המטה משמע הידוע אשר הונח למשמרת לפני ה', והוא היה עץ יבש שלא היה בו לחלוחית מים כלל ומכל מקום הוציא פרח וציץ ואין פרח וציץ בלא מים אלא שהקב"ה גזר עליו שיוציא מים והפריח ה' עץ יבש על ידי המים שהוציא בגזירת האל יתברך, ורצה הקדוש ברוך הוא שמשם יקח מטה אהרן ויראהו אל כל ישראל לומר כשם שהוציא ה' מים מן עץ יבש זה כך יוציא מים מצור החלמיש זה היבש. ומה שאמר ודברתם אל הסלע ונתן מימיו, כי כך תדבר אל הסלע שיעשה גם הוא כמו שעשה המטה הזה, ויען כי לא פורש במקרא נוסח הדיבור שידבר משה אל הסלע ודאי הנוסח הוא שתי תיבות ונתן מימיו, כי ונתן משמש לשעבר. והוא שידבר אל הסלע ענין המטה שהוציא פרח ונתן מימיו כי בסתם פרח וציץ יש לחלוחית מים וכאשר ישמע הסלע שהמטה כבר נתן מימיו אז יעשה גם הוא כמותו, ועל ידי זה והוצאת להם מים מן הסלע. רמז לדבר 'סלע' בגימטריא 'עץ', שילמד מן עץ יבש לעשות כמעשהו, אבל לא צוה להכות בו כלל. וכשהכה בו משה כתיב במטהו משמע במטה שלו הכה ולא במטה אהרן. ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו, כי הבין זה מדקאמר המטה הידוע ולא אמר מטך. והודיע לנו שרק קיחה זו היתה כאשר צוהו ה' אבל מה שעשה מכאן והלאה לא עשה כאשר צוהו ה'.

"קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם" (כ' ח')

איתא באבות (פ"ה) "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו" משה זיכה את הרבים, וא"כ איך בא לידי חטא? האם מן ההכרח שלא בא החטא "על ידו" אלא על ידי אחרים? ועוד ביאור ע"י "מעין בית השואבה" (עמוד שמ"ו): "שהקב"ה צוה "והשקית את העדה" פ"י שלא ישתו מעצמם אלא שאתם צריכים להשקותם. וצריך ביאור למה נצטוו "להשקות" ואולי מזה שפט משה שד' רוצה שמשם ישקם כסוטה להבחין בין צדיק לרשע שמתלוננים על ד', כמו שמצינו במעשה העגל (כי תשא ל"ב כ') שהשקם כסוטה (ע"י ע"ז דף מ"ד). ולכן אמר "והשקית את העדה ואת בעירם", בהפסק בין העדה ובעירם להורות שהשקאת העדה שונה מהשקאת בעירם (כלומר, כל אחד בנפרד וע"פ הסדר האמור, ר.ב.).

ועל כן משה שראה שכלו מתי מדבר ועכשיו הם "כל העדה" (רש"י פסוק א' בשם התנחומא) לא רצה שימותו עוד מבני ישראל ומסר נפשו בעד הכלל ועבר על הציווי והכה את הסלע כדי שלא יצטרך להשקותם כסוטות כפי שנעשה בחטא העגל (וע"י כך הבדיל את החוטאים והענישם ר.ב.), "ויצאו מים רבים ותשת" מעצמם העדה ובעירם בלי הבדלה בין העדה ובעירם.

ועכשיו נבין הפסוק (דברים א' ל"ז) כשהוכיח משה את בני ישראל על מעשה המרגלים שאמר "גם בי התאנף ד' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שמה" שסיבת החטא של מי מריבה לא היתה "על ידו" אלא כדי להציל שרידי עם קודש אחר גזרת מ' שנה במדבר שלא ימותו מהם עוד ויזכו להכנס בארץ. אבל "בגללכם" התאנף ד' בי וגזר עלי שלא אכנס.

ולכן מתפללים ביום הושענא רבה (בפיוט תענה אמונים) "למען נאמן בית (זה משה) מספיק לעם מים, סלע הך ויזובו מים והושיענו אלקי מעוזנו", וע"ש עוד "למען אהרן פוקד במי מריבת מים" שלכאורה יפלא שבעת אשר נשפך שיח לעורר זכות, נזכיר את משה ואהרן דוקא ואת חטא מי מריבה? וכן קשה, בתפלת גשם "זכור משוי בתיבת גמא וכו' על הסלע הך ויצאו מים", אמנם הוא הדבר אשר דברנו, שמשה ואהרן עברו על הציווי כדי להציל בני ישראל מהשקותם להבחין בין צדיק לרשע, ומסרו נפשם לטובת הכלל שלא ימותו, ובזכות זו מתפללים שבצדקם חון חשרת מים.

"ותמת שם מרים ותקבר שם" (כ' א')

ברש"י: "למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת". ראיתי בספר "פנים יפות" (להרה"ג ר' פינחס הלוי הורוביץ זצ"ל, רבו של החת"ם סופר) שלכאורה היה ראוי יותר להסמיק זאת הפרשה לפרשת הקרבנות המיוחדים לכפרה ומפני מה נסמכה לפרה אדומה דוקא. אלא רמז יש כאן להוא שמיתת צדיקים אף היא מכפרת, מגינה על הציבור ואפילו על הרשעים ומבטלת גזירות קשות. מכל מקום רעה גדולה היא לצדיקים ולכשרים, כי בעוד הצדיק חי אתנו בעולם הזה הוא מגין על הדור. על ידו בא שפע לעולם. והוא מה שאמרו חז"ל (תענית כ"ד ע"א): "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני" גם משפיע אור גדול וקדושה רבה לכל הרוצים להטהר ולהתקדש. וכך מצינו שבהסתלקות אליהו נתמעטה הנבואה מן הנביאים. ועוד אמרו ביומא (ל"ט ע"ב): "משמת שמעון הצדיק נמנעו הכהנים מלברך בשם". הרי שמיתת צדיקים יש בה גרעון וחסרון לכשרים אף שיש בה כפרה לרשעים. כמו בפרה אדומה שמטהרת טמאים ומטמאת טהורים, לפיכך נסמכה דוקא לפרה אדומה.

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר החר על גבול ארץ אדום לאמר, יאסף אהרן אל עמיו וגו', ויעלו אל הר החר לעיני כל העדה, וימת אהרן שם בראש החר" (כ' כ"ג-כ"ה)

כתב רש"י: "הר החר, הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול", ידוע לי שיש מקום מדרום לים המלח במדבר ליד חורבות העיר העתיקה פטרה הידוע משנים רבות (ע"פ מסורה) בשם גיבל הרון (בלשון הקודש - "הר אהרן") והוא נחשב ע"י אנשי המקום ושבטים נודדים למינהם למקום פטרייתו של אהרן הכהן. עדיין פוקדים רבים את המקום. מענין שמראה המקום מצטיין במבנהו המיוחד - גוש סלע גדול הבולט מתוך הר גדול ממנו הנמצא תחתיו, ממש כדברי רש"י "הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול".

הפטרת חקת (שפטים פרק י"א)

בפרשה מגיעים בני ישראל לגבול אדום בדרכם לארץ ישראל. משה שולח מלאכים אל מלך אדום ומבקש לעבור בארצו. מלך אדום מסרב בקשתו של משה. ישראל נוטה מעל אדום וממשיך בדרכו. שנאמר (חקת כ' י"ז-כ"א): "וישלח משה מלאכים מלך אדום אל מלך אדום וגו' ונעברה נא בארץ לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלף לא נטה זמין ושמאול עד אשר נעבר גבלף, ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך, וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו".

סיפור מארע זה מעלה יפתח בהפטרה בתשובה לטענת מלך בני עמון שישראל לקחו את ארצו בעלותם ממצרים. שנאמר (שפטים י"א ט"ו-י"ח): "פה אמר יפתח לא לקח ישראל את ארץ בני עמון: כי בעלותם ממצרים וילף ישראל במדבר עד ים סוף ויבא קדשה: וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום לאמר אעברה נא בארץ ולא שמע מלך אדום וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל בקדש: וילף במדבר ויסב את ארץ אדום וגו'".

בנוסף, יש אומרים שבהפטרה מעין הפרשה, מוזכרת טעותו של יפתח בנדרו להקריב לעולה כל היוצא אשר יצא מדלתי ביתו אם ישוב מנצח מהקרב על בני עמון. משה נענש כידוע על ענין מי מריבה ונקבר במקום לא ידוע במדבר. יפתח, מסופר במדרש, נענש על אי התרת נדרו ומאבד את גפיו הנקברים במקום נפילתם ולא ידוע מקומם ומקום קבורתו.

סיפורי צדיקים

מתן בסתר המדרגה העליונה במצוות צדקה

רבי אליהו חיים מייזל, רבה של לודז', הצטיין כל ימיו כגבאי צדקה, ובשעת הצורך, היה מכתת רגליו לבתייהם של עשירי העיר, כדי להתרימם למען עניים נצרכים. פעם ביקר הרב מייזל אצל עשיר אחד, שנודע בכל העיר כקמזן קשוח. שאינו משתתף בצערם של חלכאים ונדכאים, אולם הרב דיבר על לבו של האיש, שמדובר הפעם באדם מכובד, שירד לפתע מכל נכסיו, והתמיכה בו היא בבחינת הצלת נפשות ממש. ולבסוף עלה בידו לקבל ממנו נדבה הגונה, למען אותו נצרך.

לא עברו ימים מרובים, והעשיר הקמזן החל מתפאר בפני מיודעיו, על הנדבה הגדולה שהעניק לבן עירו המכובד באמצעות הרב. וכוון שמקבל הנדבה לא נזקק מעולם לחסדי הבריות, גרם לו הגילוי של נותן הנדבה צער רב ועלבון צורב, ולא נתקררה דעתו עד שפנה אל רבי אליהו חיים, בבקשה נמרצת שיתערב למענו, כדי להפסיק את שפיכות הדמים, שאותו עשיר גורם לו ולמשלחתו.

רבי אליהו חיים שלח מיד לקרוא את העשיר המתרברב, והוכיחו על עגמת הנפש שגורם לאותו אדם שירד מנכסיו, ונזקק שלא ברצונו לעזרת הבריות. ועוד הוסיף ואמר רבי אליהו חיים לאורחו: בפתח פרשת חוקת כותב רש"י: "לפיכך כתב בה חוקה זאת חוקת התורה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה". דברים אלה של רש"י ראויים לשמש קו מנחה לך ולכל נותני צדקה בישראל. קודם מתן הצדקה, צריכים לחוש שגזרה היא מלפני, שזו גזרת הבורא לתת צדקה בעין יפה לכל נצרך. ולאחר קיום המצווה, אין לך רשות להרהר אחריה - איו הנודב רשאי להרהר אחר המעשה, כמה נתן ולמי נתן. וכבר אמר החכם מכל אדם (משלי כ"א י"ד): "מתן בסתר יכפה אף", (ישכך כעס וחמה) - [מספר פרפראות לתורה].

אהבת תורה של תלמיד חכם בישראל

רבי אפרים זלמן מרגליות, היה מגדולי התורה בברודי שבגאליציה, במחצית הראשונה של המאה הי"ט. עם זאת ניהל עסקים רבים ומסועפים ונודע בימיו כעשיר מופלג, שחיברו בו תורה וגדולה במקום אחד. ונוהג היה רבי אפרים זלמן להסתגר מדי בוקר בחדר תלמודו, למשך כמה שעות. ועד שלא סיים את פרק יומו הקבוע בלימוד, לא היה מתפנה לשום עסק שבעולם.

יום אחד, באו לביתו של רבי אפרים זלמן כמה סוחרים מעיר המחוז, בשעה שהלה ישב על תלמודו, כדרכו בקודש. מיהרה אליו אשתו, והפצירה בו שיאות להפסיק את תלמודו, ולהיפגש עם הסוחרים לשעה קלה. שאם לא יעשה כן, הוא עלול להפסיד במחי יד ממון רב.

השיב רבי אפרים זלמן לאשתו, בלא שהסיר עיניו מן הספר שלפניו, בפרשת פרה אדומה נאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" (י"ט י"ד), מלשון הכתוב כאן, אנו למדים, שבשעה שאדם יושב ועוסק בתורה, עליו לעשות עצמו כמת, לגבי כל ענייני העולם הזה.

באין ברירה הלכו הסוחרים הנזעמים לדרכם, וכתוצאה מכך נתבטלה עיסקה גדולה, שביקשו להציע לרבי אפרים זלמן. והדבר גרם לו הפסד של אלפי זהובים. אך למרבה ההפתעה, הגיב על כך רבי אפרים זלמן, בקריאת שמחה: "ברוך השם ששילמתי היום כמה אלפי זהובים תמורת דף גמרא אחד" - [מספר פרפראות לתורה].

<u>לעילוי נשמה</u>	<u>DEDICATIONS</u>	<u>לרפואה שלמה</u>
Seudah Shlisheet will be sponsored by the Setton Family for the Yartzeit of Claire Bat Fortunee Mazal A"H		<ul style="list-style-type: none"> • לראשון לציון הרה"ג אליהו בן טובה (בקשי דורון) שליט"א • לאהרון בן ז'ולי בן- ארוייה שיחי

For dedications please email asaftamir@verizon.net one week in advance

פרשת חקת

בענין קידוש השם בהתנהגות ובמידות

יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם" (כ'),
י"ב)

רבו מפרשי התורה להביא דרכים רבות להסביר מה "חטאו" או "שגגתו" של משה בענין המים מהסלע אשר היה לסיבת גזרתו שלא יכנס לארץ ישראל. הפרשן הספרדי רבי יצחק אברבנאל ואח"כ האור החיים הביאו עשרה דרכים שונים מדברי המפרשים שנאמרו ומביאים בקצרה האור החיים (שם) בז"הל:

א) רש"י ז"ל פי' ששגגת משה היתה כי ה' אמר אליהם דברו והוא הכה.

ב) רבי אברהם אבן עזרא פירש שהשגגה היתה שגרם שלא נתנה הסלע מימיה עד הכאה ב' במה שאבד הכונה בפעם א' לצד מריבת העדה.

ג) הביאו הנזכר כי הקפדת ה' היתה על שהכה ב' פעמים שאם היה מכה פעם אחת לא היתה הקפדה כי הדיבור לסלע היא ההכאה.

ד) הביאו הנזכר שהקפדת ה' היתה על שלא אמרו שירה על המים כמו עלי באר.

ה) הביאו הנזכר שהקפדת ה' היתה על שאמר לבני אל חי המורים ואין ראוי לאיש חסיד לתעב ולזלזל בבני אברהם יצחק ויעקב וגו'.

ו) הר"מ (רמב"ם בח' פרקים) פירש כי הקפיד ה' עליו על אשר נתרגז על העדה ומסיבה זו חשבו כי גם ה' בכעס עמהם אשר לא כן היה.

ז) רבינו חננאל והסכים אליו רמב"ן שהקפדת ה' היתה על אשר אמר נוציא לכם מים ולא אמר יוציא לכם שמזה טעו ישראל וחשבו כי הם בחכמתם עושים את המעשה כי לא היה להם רמז כי ה' הוא העושה הנס ולזה הקפיד ה' ואמר לא האמנתם בי להקדישני וגו'.

ח) ר"מ הכהן פירש שהקפדת ה' היתה על מאמר משה המן הסלע הזה וגו', וכוונת משה היתה לצד יכולתו אם לא בכח הנאדר וחשבו האנשים שלא יוכל ה' להוציא מים מן הסלע, וזו היא שגגת משה, והביא ראיה לפירושו ממה שאמר הכתוב (תהלים קו) כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו וגו'.

ט) הר"י אלבו בספר העיקרים ישב שהקפדת ה' היתה על שלא נתעוררו משה ואהרן מעצמן להוציא להם מים והיו מרעידים שזה יורה מיעוט הבטחון וגו'.

י) בעל מעשה ה' שפירש כי היה ויכוח בין משה ובין ישראל שישראל היו רוצים להוציא להם מים ממקום אחר שחפרו אותו הם ולא רצה משה לדבר לאותו סלע שחפרו הם ונתכעס משה וזרק המטה בידו לא להכות אלא בכעס ובדרך מקרה הכה המטה בסלע וכי' יעיין שם דבריו".

אך המפרשים חלוקים. הרמב"ן דחה כמה וכמה מהדרכים לעיל בפירושו הוא וכן ר' אברהם בן עזרא על אחרים. אחרים הוסיפו פירושים בלשונם (לדוגמא ר' יצחק אברבנאל, הכלי יקר) ותמוהה עד כמה חקירות הוסיפו עונות על משה גדול הנביאים. החכם

האיטלקי שמואל דוד לוצאטו (השד"ל) מתרעם על ערימת העונות שמוצאים המפרשים במשה ואומר בפירושו לתורה: "משה רבינו חטא חטא אחד והמפרשים העמיסו עליו שלש עשרה חטאים ויותר, כי כל אחד מהם בדה מלבו עון חדש. הרי דון יצחק אברברנאל הביא עשר דעות והוסיף עוד אחד מדעתו, והבאים אחריו הוסיפו עוד שתיים, ואולי עוד ... ואני לא ידעתי. על כן נמנעתי מהעמיק בחקירה בדבר הזה, מיראה שמא מתוך לקירותי יצא לי פירוש חדש, ונמצאתי גם אני מוסיף עון על משה רבינו". ונוחה דעתי בכך ומה עוד שמי אני לחקור ולהביא חידוש נוסף בענין. לפיכך, חפשתי מוסר בדברי חכמים שכבר נאמרו ללמוד התנהגות נאותה ומכובדת שיתקדש בה שם שמים.

מה שמצאתי הוא שההפרש בין קידוש השם קטן או גדול יותר הביא לעונש מיתת משה ואהרן מוקדם יותר וכן לאי כניסתם לארץ ישראל ואביאם בהמשך להלן.

להזהר שלא למעט בקידוש השם

הרמב"ן מלמד זכות על משה בפירושו על ענין מעשה משה בסלע שיש מקום לטעות. מאחר שד' צוה "קח את המטה" יש במשמע שיכה בו. שאילו רצה ד' שידבר אל הסלע בלבד למה צריך המטה בידו? מה עוד שבעבר היה המטה מעין כלי וחפץ ששמש בתנועה זו או אחרת להכאה או נטיה לפני מעשה הנס. לדוגמא, במכות מצרים נאמר (שמות ז' ט"ו): "והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך", והוא להכות בו, ועוד: "נטה את ידך". ואומר הרמב"ן (במדבר כ' ח'): "ואין הנס גדול בדיבור יותר מהכאה, כי הכל שוה אצל הסלע". דהיינו, מבחינת הנס המעורר את קידוש ד' בעיני העם הרואים לפנייהם סלע יבש מוציא מים לכולם לשתות, אין הדיבור עושה דבר גדול מהכאה.

ומוסיף הרמב"ן (שם): "וטענות רבות למפרשים בחטא הזה, כבר סתר בו ר"א דברים רבים מהם. והסוד שרמז בו גם הוא אינו נכון, כי אם משה אבד כוונתו בעבור מריבת העם ולא דבר אל הסלע, ולכן לא יצאו מים בפעם הראשונה, וחזר והכהו פעם שניה בכוונה הדבקה בכל ויצאו המים, הנה חטאו בפעם הראשונה, אבל אינו ראוי שיאמר בזה "לא האמנתם בי להקדישני" (פסוק יב), כי אין כאן חסרון אמונה כלל". כלומר, טוען הרמב"ן שבעצם ההכאה אין ראייה של חוסר אמונה, כך שלא למעשה זה מתייחס האמור "לא האמנתם בי להקדישני".

רש"י מבאר (שם י"ב): "להקדישני - שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו". ושים לבך שרש"י לא אומר שהיה חילול ד' בכך שהכהו, כיון שהנס בין ע"י הכאה ובין ע"י דיבור הוא כנגד הטבע ולכן נס גלוי. אך רש"י מבאר שאילו היו מדברים אל הסלע היה נראה קידוש ד' יותר גדול שמוציא המים מהדיבור ומה עוד שהיו בני"י מוצאים מסקנת קל וחומר - מה הסלע שאינו מדבר ואינו שומע ולא צריך לפרנסה מקיים דיבורו של מקום, קל וחומר אנו! שרש"י שהכו בסלע היה מיעוט בקידוש ד' שאם היו מדברים היה בדיבור יותר קידוש שם שמים גם ע"י שהיה שיעור מוסר קל וחומר למדים בני ישראל. ומשום כל נעשו.

הרמב"ן מדבר אף הוא שבטעות משה ואהרן שלא דיברו יצא מיעוט בקידוש ד' שלא היה חזק כפי שצריך היה להיות אם נהגו אחרת. וכן אומר הרמב"ן (על דברי רבינו חננאל): "כי החטא הוא אמרם (פסוק ז') 'המן הסלע הזה נוציא לכם מים', וראוי שיאמרו 'יוציא ה' לכם מים', כדרך שאמרו (שמות טז ח'): 'בת ה' לכם בערב בשר לאכול וגו'', וכן בכל הנסים יודיעום כי ה' יעשה עמם להפליא, ואולי חשבו העם כי משה ואהרן בחכמתם הוציאו להם מים מן הסלע הזה, וזהו 'לא קדשתם אותי' (דברים לב נא). ומעשה הראשון בצור אמר (שמות יז ו'): 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב', ושבעים הזקנים רואים עמוד הענן עומד על הצור והנס מתפרסם כי מעשה ה' הגדול הוא, אבל בכאן לא ראו דבר וטעו במאמר משה ואהרן. ויתכן שיאמר בזה "מעלתם ביי" (דברים לב נא), כי הנהנה מן ההקדש נקרא מעילה. וכן "מריתם פי" (להלן כז יד), שהוא צוה ודברתם אל הסלע לעיניהם, והטעם שאתקדש לעיניהם, או שניתם דברי, מן יותמר את משפטי (יחזקאל ה ו'), כי לא צויתם שתאמרו ככה. ויהיה "לא האמנתם ביי" (פסוק יב) יוצא אל בני ישראל, או הוא לשון חזוק, לא התחזקתם להקדישני לעיניהם".

כלומר המפרשים לעיל מדברים על רושם קידוש השם בבחינת מדה, גדול יותר או פחות ממנו, חזק או חלש.. יוצא מדבריהם שמה ואהרן עברו על ההזדמנות לעשות קידוש השם במדה רבה יותר אילו הוציא מלאו את ציווי ד' בדיוק לעומת מה שעשו בפעל.

כבוד האדם הוא כבוד המלך

ה"מחשבות מוסר" (להרה"ג ר' אלעזר מנחם מן שך זצ"ל, עמוד ת"צ-תצ"ב) אומר: "כתיב (דברים כ"א כ"ב-כ"ג): "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ, לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלווי" ואיתא בגמרא (סנהדרין מ"ו ע"ב): "תניא, אומר רבי מאיר: משלו משל למה הדבר דומה - לשני אחים תאומים בעיר אחת, אחד מינוהו מלך ואחד יצא לליסטיות. צוה המלך ותלאוהו. כל הרואה אותו אומר: המלך תלווי! צוה המלך והורידוהו".

למדים אנו שהתורה מחשיבה את האדם עד כדי כך שעצם בזיונו ייחשב כבזיון כלפי שמים. וכאן אפילו שנתחייב זה במיתת בית דין אומרים חז"ל שבזיונו הוא בזיון שמים.

ומוסיף ה"מחשבות מוסר" (שם): "ונוכל להבין בזה מה שאמרו (יבמות ס"ב): "אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמים, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה". הביאור הוא שהיות ומצינו שביזוי של האדם נחשב לבזיון המלך, אם כך גם כבוד האדם הוא כבוד הקב"ה, ואם כן תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה עם זה, ואע"פ שלא כתוב שביזו זה את זה וגם היו חברים זה לזה בכל זאת נתבעו על חסרון בכבוד ונענשו קשות. והוא בגדר "יען לא האמנתם בי להקדשיני" שאם אפשר לעשות קידוש ד' ולתת כבוד למלך ולא עשו יש ע"כ תביעה שלא כיבדו שם שמים כראוי ויצא חסר שם שמים.

ובזה מובן גם גודל המעלה של גמילות חסדים להכניס אורחים, כי זה כבוד האדם שמכבדים אותו שאינו "סתם" בריאה וכשעושים לו כבוד הראוי ע"פ התורה מביאים כבוד להשם.

במידות טובות ודרך ארץ מקדשים שם שמים

ועוד מביא ה"מחשבות מוסר" (שם): "כמו שכתב הרמב"ן (סוף פרשת בא) שכל ענין התכנסות בבתי מדרשים והתפלה בציבור היא לפרסם כבוד ד', שיצא קידוש ד', ומי שחסר לו במדות אין זה דברים של מה בכך, אלא נעשה חילול ד', כמו שאמרו במס' יומא (דף פ"ו): "מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה". ונמצא מבזה כבוד שמים, ואין הכונה לסוג דרך ארץ שמבינים אנשי הרחוב, כי שם כולו שקר ושטחי בלבד, ובפנים הכל רקוב, אלא כפי שהתורה העמידה ענין הנהגת דרך ארץ. והנהוג כן אומרים עליו: "אשרי רבו שלמדו תורה". ואז הוא עושה קידוש ד', ולכן אם רואים מי שחסר לו במדות, ומקולקל במדותיו - הוא רחוק מאד מקידוש ד'.

וצריך לדעת, שמעשה מי מריבה נוגע לנו, לא לחשוב שהיה זה מעשה עם משה ואהרן, שהכו לסלע, ואינו נוגע לי, שהרי לי לא אמרו לדבר לסלע, ואינני צריך להכותו, אלא לכל אחד ואחד, יש מצב של "יען לא האמנתם בי להקדישני". יום יום, ישנה אפשרות להוסיף בקידוש ד', או לחסר חס ושלוש. וזה אותו חטא כבמשה ואהרן, כפי שרואים מהמשל לשני אחים תאומים, שבזיון אדם הוא בזיון שמים, ומי שאינו מתנהג כראוי - הוא מבזה כבוד שמים, ואם נוהג כראוי - זה כבוד שמים, וכשנתבונן הרי הענין ממש בוקע רקיעים.

במדרש (ויק"ר ט' ג') אמרו: "דרך ארץ קדמה לתורה". ועוד תנן (אבות ג' י"ז): "אם אין דרך ארץ אין תורה", ופירש רבינו יונה שם וז"ל: "רצונו לומר שצריך תחלה לתקן את עצמו במידות ובהנהגות התורה עליו" עכ"ל. הדרך ארץ היא תיקון המידות, שהוא הכלי להחזיק תורה, ואם לא נוהגים בדרך זו, אין תורה. וכמו שאמרו: "שהיה העולם שמים", ורבי עקיבא שהקפיד על כך - ממנו יצא התורה ופשטה בישראל.

כמה אנו רחוקים מזה! צריך להוסיף כבוד שמים וקידוש ד', ומה שאמרו ש"דרך ארץ קדמה לתורה" - היינו דרגות לקניית התורה. "תלמוד תורה כנגד כולם", ו"אם אין דרך ארץ אין תורה, ואם אין תורה אין דרך ארץ", היינו שכאשר הדרך ארץ מביאה לתורה - היא קודמת לתורה. כי תיקון המידות, יוצר את האדם, שיוכל להתחיל עם תורה. ו"תלמוד תורה כנגד כולם", הוא מצות תלמוד תורה, ותלמוד תורה מקיף את האדם, ונחשב על ידי זה בן תורה. התורה אינה רק קיום מצוה נוספת, אלא היא בונה את האדם, והוא נעשה בן תורה, וזו התכלית, שיהיה בצלמנו כדמותינו".